

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**FARSANGI DRAMATIKUS SZOKÁSOK,
NÉPI SZÍNJÁTÉKOK MAROSSZÉK RÉGIÓBAN**

Barabás László

Témavezető: Dr. Ujváry Zoltán

DEBRECENI EGYETEM

Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

Debrecen, 2008

Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

1. A népi színjátékok, dramatikus szokások kutatása a magyar folklorisztikában viszonylag későn és nehezen indult meg. Az irodalomesztétikai szempontokat érvényesítő népköltészeti gyűjtés- és kutatás sokáig nem vett tudomást a farsangi játékokról, amelyekben a maszknak, a mozgásnak, a táncnak, általában a színjátszásnak legalább olyan fontos szerepe volt, mint a beszédnek, az éneknek, a szöveges kommunikációnak. A farsangi játékok kutatásában az elmúlt évtizedekben történt változás, különösen Ujváry Zoltán gyűjtő- és kutatótevékenysége eredményeképpen.

Bár a folklorisztikai érdeklődés kezdeteitől fogva számos kutató, helyi néprajzi gyűjtő végzett anyagfeltáró munkát legnagyobb etnikai csoportunk, a székelység tájegységein, a magyar népszokáskutatásban mégis feltűnő mind általában az erdélyi, mind a székely vonatkozások alacsony hányada. A székelységen belül Marosszék tájegység népszokásai is a kevésbé feltárt szakterületek közé tartoznak.

2. Az értekezés célja a farsangi dramatikus szokások és népi színjátékok feltárása, bemutatása és vizsgálata Marosszék régióban.

Tematikai szempontból úgy szűkíti a kört, hogy nem a teljes farsangi regionális szokásrendszert szándékszik feltárni és elemezni, hanem annak egyik expresszív és jól strukturált részét. A farsangi dramatikus szokások és játékok közül is azoknak a bemutatását, értelmezését és elemzését tűzte ki célul, amelyeknek fő jellemzője a maszkos alakoskodás, a színjátszás. Gyűjtőterületünkön a farsangon előadott játékok és megjelenített szokások többsége ilyen. A maszkot, a maszkviselést nem a szűkebb jelentésű álarc szinonímjaként értelmezzük, hanem az álruha, álöltözet tágabb jelentésében.

3. Az évek során terepmunkával alakult ki a kutatás földrajzi, regionális kerete: Marosszék néprajzi régió. Ahogyan haladt a gyűjtésben és feltárásban, az értekezés írójának egyre inkább meggyőződésévé vált, hogy e régió farsangi szokás- és játékkultúrája olyan változatosságot és gazdagságot rejt magában, amely lokális és egyedi mivoltában, de azon túl is, általános néprajzi-folklorisztikai és antropológiai tanulságokkal szolgálhat.

4. A lehető legtöbb változatra kiterjedő gyűjtés és a szinkron metszetekben, térbeli rendszerben való bemutatás mellett fontosnak tartottuk az időbeli alakulás szemléltetését, a szokás- és játékváltozatok diakrón szemléletű elrendezését is.

A kutatott periódus a 20. század első évtizedeitől a napjainkig terjedő közel egy évszázadnyi idő; az intenzív gyűjtő- és kutatómunka negyedszázaddal ezelőtt kezdődött (1982). A kutatott

periódusban az erdélyi magyar népi kultúra napjainkig vagy napjainkban is élő, változó, megújulni is képes jelenségeit, nem lezárult fejezetét, nem letűnt rétegét vizsgáljuk.

a. Az alkalmazott módszerek vázolója

1. A regionális szokás- és játékrepertoár feltárásában viszonylagos teljességre törekedtünk. A régió általános fedettsége és a mikrorégiók sajátosságainak érdekében tíz mikrorégióban általában tíz – tizenöt kutatópontban gyűjtöttünk. A teljes kutatópont hálózat 126 települést tartalmaz.

2. Terepmunkánk legfontosabb módszerének a résztvevő megfigyelést tartottuk: jelen lenni a szokás- és játékkalkalmakon az előkészületektől az esemény lezáródásáig és azon túl is; megfigyelni, regisztrálni a felvillanó és eltűnő komplexitás minden lehetséges összetevőjét. Gyűjtési szempontként és módszereként jelöltük meg azt is, hogy minden szokásalkalomról és játékról hangfelvétel és lehetőleg minél több fénykép- és filmes dokumentáció is készüljön.

A már nem gyakorolt, csak az emlékezetben megőrzött szokás- játékkalkalmak dokumentálására, a kikérdezés, az adatközlőkkel folytatott párbeszéd, interjú, az emlékező elbeszélés rögzítésének módszerét használtuk. Arra igyekeztünk, hogy a dramatikus hagyomány előadásának egykori aktív résztvevőit, jó ismerőit és emlékezetben megőrzőit szólaltassuk meg. Néhány esetben játékkonstrukcióra, felelevenítésre is sor került. A dramatikus esemény egykori résztvevői hagyományos vagy új színhelyen a jelenben mutattuk be azt a játékváltozatot, amelyet valamikor gyakoroltak.

Az általános szokásállapot rögzítésére a kérdőíves módszert alkalmaztuk. A tizenhét kérdéscsoportból álló kérdőív segítségével általános adatokat nyertünk az illető település farsangi szokásairól. Módszertanilag ez is hasznos volt, mert rávilágított a farsangi kultúra térbeli és időbeli viszonyaira.

3. A dramatikus szokások és játékok bemutatására legalkalmasabb módszernek a szokásforgatókönyvet, a forgatókönyvszerű nyelvi megjelenítést tartottuk. A napjainkban is gyakorolt játékokról a résztvevő megfigyelés és a beszélgetés, kikérdezés nyomán készítettem a forgatókönyvet. Az emlékezetből felidézhető játékokat legtöbbször hangfelvétel alapján beszélgetőtársaim segítségével, az ő szavaikkal, megnevezéseikkel, nyelvi megjelenítésükkel írtam le.

A néprajztudományban a hagyományos, adathalmazó leírást egyre inkább felváltotta a rendszerezést, értelmezést is magában foglaló leírás, hiszen ezek elválaszthatatlanul

összetartoznak. Az esettanulmányokban kikísérleteztük a szokáselemekre épülő, az antropológiában sűrű leírásnak nevezett módszer egyéni, szubjektív változatát.

4. Mindezek mellett hasznosítottuk a folklorisztika és a néprajz általános eredményeit és módszereit: gondolunk itt elsősorban a téma szakirodalmára, a népi kultúra táji tagolódásának összetett kérdéseire, a folklór, a társadalom néprajz és a tárgyi kultúra egységben láttatására vagy a kartográfiai módszerre. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy a farsangi kultúrát, az olyan összetett társadalmi-kulturális jelenséget mint a farsangi népszokások világa, interdiszciplináris szemlélettel és módszerekkel vizsgálhatja korszerűen a folklorisztika.

b. Az eredmények tézisszerű felsorolása

1. Marosszék régió meghatározása és belső táji tagolódásának megállapítása.

A kutatási terület behatárolása rendjén szembe kellett nézni a szaktudomány évszázados mulasztásával: az egykori Marosszék, az egykori Maros-Torda vármegye és a jelenkori Maros megye területén található települések néprajzi-táji hovatartozásának, táji tagolódásának tisztázatlan problémájával. A településtörténeti, nyelvjárási és néprajzi jelenségek, jellegzetességek (házak és csűrök, a fedeles kapu, a harisnya, a vásárkörzetek, a népi tájszemlélet és lokális identitástudat, falucsúfolók, kalendáriumi szokások) rendszere alapján a dolgozat meghatározza, megalkotja Marosszék régió fogalmát. Ez a régió magába foglalta a történeti Marosszék területét mint központi magot, de idekapcsolódtak a marosmenti vármegyei, többségükben magyar lakosságú falvak Szászrégentől délre és északra, valamint a Kis-Küköllő völgyének egykori udvarhelyszéki és vármegyei falujából is jónéhány.

Marosszék régió sajátosságai úgy alakultak, hogy néprajzi-kulturális értelemben kontakt zónává vált a vármegyei területek és Székelyföld között, a nyugat-erdélyi (mezőségi) magyarság és a kelet-erdélyi magyarság (székelyek) kultúrája között. A kontakt zóna jellege abban is megmutatkozott, hogy mind a nyelvjárás, mind a lokális identitás és más sajátosságok tekintetében két domináns mezozónára, alrégióra: egy nyugati-mezőségiesre és egy keleti-székelyesre tagolódott. A nyugati mélyen behatolt az egykori székely szék területére, a keleti egyre kisebb területre húzódott vissza. A felekezeti megoszlás tekintetében hasonlóképpen kontakt zóna a római-katolikus többségű keleti székelység és a református többségű nyugat-erdélyi vidékek között. A régióban a római-katolikus és református vidékek határán unitárius többségű falusor húzódott.

A régió meghatározásában elemzett tényezők alapján a gyűjtőterület öt karakterisztikus kistájra tagolódik: Marosszéki Mezőség, Marosmente, Nyárádmente, Küküllő vidéke, Sóvidék. A kistájak többsége további két-három mikrorégióra, falucsoportra oszlik. A régió belső tagolódása jól kirajzolódik a farsangi dramatikus szokások és népi színjátékok térbeli rendszerében is.

2. Rendszerezésünk alapja a szokásalkalom.

Gyűjtő- és kutatómunkánk alapján Marosszék régióban a maszkos alakoskodás legfontosabb naptári időszaka a farsang. Ebben végig a farsangi élet- és világszemlélet érvényesült, és ez szabályozta a maszkos alakoskodást is. A marosszéki falvakban a farsangi fonókban élte életét a maszkos alakoskodás a teljes farsangi periódusban. A másik figyelmet érdemlő szokásalkalom a farsangon tartott lakodalom, de ennek jelentősége kisebb. A farsang vége, a farsang farka maszkos alakoskodással telített. A fonókkal ellentétben a fő játékszínhely farsang végén az utca, a játék formája a felvonulás.

Az alkalmosság szerint a marosszéki maszkos szokások és játékok három nagyobb csoportra tagolódnak. Az elsőt a farsangi periódusban többször előadható, kötetlen, főként a fonókhoz és más benti színhelyekhez kapcsolódó, bekéreztető típusú farsangi dramatikus játékok alkotják. A másodikat azok a színjátékszerű szokások, amelyek szorosan kapcsolódnak a farsang végéhez, annak dramatikus kifejezői. A harmadik csoportba azokat a maszkos játékokat soroltuk, amelyeknek megjelenítése a recens hagyományban nem a farsang, de jellegükben, szerkezetükben, maszktípusukban, funkciójukban farsangiak. Farsangin ebben az értelemben a fordított világ, a farsangi szabadság és maszkos játékosság megnyilvánulásait értjük. Ezeket farsangi jellegű szokásjátékoknak tekintjük.

3. A gyűjtő- és feltáró munka mennyiségi eredményei – 915 játék illetve változat – bizonyítják, hogy a régió népi kultúrájának valóban gazdag fejezete a maszkos szokások világa. Ez a regionális szokáskorpusz számottevő mind erdélyi és ősszmagyar, mind európai összefüggésben.

A marosszéki maszkos farsangi szokások és játékok belső rendszerét a következő tematikus csoportok, játéktípusok alkotják:

Farsangi dramatikus játékok: - állatmaszkos játékok	149
- mitikus alakok, maszkok	130
- életfordulók játécai	180
- zsánermaszkos játékok	245
- az aktualitás játécai	71

Összesen: 775

Farsangi dramatikus szokásjátékok:

- farsangvégi szimbolikus lakodalom	18
- vénleány- és vénlegény csúfolás (csutakhúzás)	37
- a farsang temetése	18
- más farsangi utcai menetek	21
- Konc király és Cibere vajda küzdelme	25

Összesen: 140

A mennyiségi mutatók alapján Marosszéken jóval több játékot gyakoroltak a teljes farsangi időben, mint a farsangvégi napokban. A régió farsangi szokáskultúrájára a sokszínűség jellemző, nem egy-két játék dominanciája. Jelentős arányt képviselnek az archaikus, mágikus-rituális gyökerű szokásformák és játékok. Az újabb réteget a társadalmi csoportokat, embertípusokat, zsáneralakokat megjelenítő játékok képviselik.

4. A kartográfiai módszer eredményei jól rávilágítanak a régió farsangi szokáskultúrájának térbeli rendszerére, a játéktípusok elterjedésére, a mikrorégiók, falucsoportok sajátosságaira. Marosszék nyugati – mezőségies, vármegyei, felekezeti református többségű részében a farsangi időben végig gyakorolt fonóbeli dramatikus játékok jellemzőek, tipikusak; a keleti-székes, felekezeti sokszínű vidékeken és a szászok szomszédságában a farsangvégi utcai, felvonulós dramatikus szokásjátékok. Ennek társadalom- és egyháztörténeti okai vannak.

5. A farsangi maszkos alakoskodás a kommunikáció szempontjából kommunikációs rendszernek, a konkrét maszkos szokások és színjátékok kommunikációs eseményeknek tekinthetők. A rendszer komponensei egyrészt azok az objektumok vagyis maszkos figurák, alakok, amelyeket megjelenítenek, másrészt a játékosok, résztvevők, akik az objektumokat megelevenítik, eljátszák, harmadsorban a kommunikáció szabályai és eszközei vagyis a kódok.

A marosszéki játékrepertoárból élénk tárul a farsangi szereplők halmaza. A dramatikus játékok esetében a játékrepertoár tematikus rendje az objektumok világszerűségét követte az állatalakoskodástól és mitikus alakoktól, a szimbolikus megjelenítéstől, a másság alakjain át az életképszerű jelenetekig. A farsangi dramatikus szokások is hasonló tematikus rendbe szerveződnek.

A népi terminológia két szerepkört különített el a farsangi alakok rendjében: szép és csúf farsangokat, illetve maszkurákat. A szép farsang, csúf farsang kategóriája nemcsak az alakok öltözetére, külsejére vonatkozott, hanem akciójukra, viselkedésükre, beszélgetésükre, a teljes

kommunikációra. A két szerepkör néhol annyira elkülönült, hogy szabályos rendje alakult ki annak, hogy a hét melyik napján melyik szerepkör megtestesítőit várták, hogyan fogadták stb. Napjainkra elhalványult ez a megkülönböztetés, az objektumok ambivalens vagy plurivalens szerepkörűvé váltak.

A szerepkörök dinamikus rendszert alkottak. Állandó folyamat a változás, az átrendeződés, egyes szerepkörök megszűnése, új farsangi figurák megjelenése.

6. A hagyományos értékrend és mentalitás határozta meg a maszkos alakoskodásban résztvevő individuumok és csoportok körét. A szabályok erőteljesebben érvényesültek a farsangi szokásjátékokban, mint a teljes farsangi időszak dramatikus játékaiban és a maszkos alakoskodás korábbi stádiumában, mint napjainkban. A farsangvégi szokásjátékokban aktív szereplőként csak a férfi nemhez tartozók vehettek részt. Ezekben a férfi típusú rítusokban a házasember – legényember oppozíciója jellemző. A teljes farsangi idő fonóhoz köthető vagy házról-házra járó dramatikus játékaiban differenciáltabb a nembeli és korosztálybeli megoszlás. Ezt a megoszlást kiegészítette a külső rátermettség és a belső rátermettség szabálya. Az utóbbi vagyis a játékos kompetenciája és performáló, szerepjátszó képessége a népi színjátszás egyik legfontosabb kritériuma.

Napjainkra feloldódtak vagy oldódóban vannak az egykori nemi- és generációs kötöttségek. A női nem túlsúlyba került a farsangi játékok szubjektum rendjében, nemcsak az előkészítés, szervezés, hanem az aktív szereplés szintjén is. Ez a folyamat nem hagyta érintetlenül a farsangvégi szokásjátékokat sem, bár azokban nem annyira jellemző.

7. A maszkok, öltözetek és a hozzájuk kapcsolódó kellékek a farsangi szokásokban gazdag kifejező rendszert alkottak. A mássá válásnak, a transzformációnak ezek a legfeltűnőbb eszközei.

A tulajdonképpeni maszkok sorában szűkebb réteget alkottak azok, amelyek a teljes fejet helyettesítették (pl. fa vagy fazék fejek), szélesebbet az arc és a fej eltakarására, befedésére szolgáló álarcok (pl. csipke-, szalag- vagy gyolcs álarcok). Etnológiailag különösen figyelemre méltóak a kibédi bőrálarcok. Hagyományos maszkkiképzési eljárás volt az arc kormozása, lisztezése, zsírozása, lekvározása, tollak ragasztása stb. Napjaink tendenciája, hogy egyrészt megjelennek a modern világ maszkjai, másrészt a maszk, az álöltözet jelzésszerűvé, jelmezzé válik. A hagyományos farsangi öltözetek és kellékek a rítusszerű szokásjátékokban maradnak fenn, a dramatikus játékokban nagyobb lehetőség van az újításra.

8. A feltárt maroszeiki farsangi dramatikus tényanyag alapján a dramatikus szokásokban megjelenő cselekvéssorok, akciók többnyire szimbolikus jellegűek, rituális cselekvésnek

tekinthetők. A teljes farsangi időszakban előadható népi színjátékok cselekvéssora szabad cselekvés, játék a fogalom kultúraelméleti és antropológiai értelmében. Ezek a cselekvések általában utánzó, mimicry jellegűek és tág teret engednek a színjátszó kreativitásnak. A két cselekvésréteg nem választható el élesen egymástól, egyszerre jelentkeznek, egymásra épülnek. A farsangi maszkos alakoskodás mint cselekvés- és viselkedésmód jól jellemezhető a játékos ritualitás fogalmával.

9. A dramatikus cselekvés mellett a farsangvégi dramatikus szokások és a teljes farsangi idő dramatikus játéka a térforma, a proxemikai kód alapján is különböznek. Az előbbieket helyváltoztató processziók, felvonulások, a kint, a nyílt tér eseményei. Ez a rítus térformája. A fonóhoz kapcsolódó dramatikus játékok zárt térformájúak, benti, álló helyzetű események, erupciók. Ez a színház térformája. A processzió és erupció viszonya a farsangvégi szokásjátékokban állandó mozgásban, változásban van. Legjobb példa erre az alsósófalvi farsangtemetés, amely processzióba épült erupciós jellegű eseményekből áll.

10. A marosszéki játékrepertoár azt is bizonyítja, hogy a farsangi „drámai hagyományoknak” fontos, de csak egyik kifejezésmódja a verbális kód, a szöveges kommunikáció. A rítus térformájú farsangvégi szokásjátékok többségében nem a szövegek dominálnak, hanem a mozgás, az akció, az ének és a tánc, valamint a tárgyi kódok. A farsangtemetés változataiban viszont dominánssá válik. A színház térformájú dramatikus játékok verbális kódja jóval változatosabb. Az egyik csoportot az ún. némajátékok alkotják. Az egyszerűbb fonójátékokban a szereplők pantomimszerű jelenetet adnak elő. Szabályként működött az is, hogy a csúf, ijesztő alakoknak nem szabadott beszélniük, vagy csak elváltoztatott hangon (hangmaszk). Az előbbieknél bővebb csoport a rögtönzött szövegű beszélő játékoké. Külön csoportban említhetők azok a játékok, amelyek a folklór más területeiről ismert, átvett, készen kapott szövegelemekből, formulákból építkeznek. Felhasználják a lakodalmi költészetet, a vőfélyverset, táncszókat, rigmusokat, a halottas játékok a siratóéneket, siratóparódiákat, vígballadákat stb. Sztereotíp formulák a beköszöntő és elköszönő szövegek is. A lakodalmi énekek, betyárballadák, vénleánycsúfoló énekek bőven helyet kapnak a dramatikus játékokban. A másik készen kapott szövegosztály a folklór hordozói által ismert magas kultúrából származik (pl. az egyházi esketés és temetés szövegei, énekei). Ezeket átalakítják, farsangivá kódolják. Ez napjainkban is eleven szövegalkotási eljárás. Az utolsó csoportot azok a színjátékok alkotják, amelyek – az előbbi szinteket meghaladva – egyesítik a rögtönzés és a készen kapott formák szövegeit, állandó, stabil szövegkönyvvé válnak, kötött dialógusokká szerveződnek. Ugyanígy párbeszédbe, „daljátékba”

szerveződhetnek az énekek is. Akárcsak a komikus, parodisztikus, erotikus szövegek, ezek is expresszív farsangi beszédmóddá válnak.

11. A népi színjátszás központi kategóriája az előadás. Tágabb értelemben a kommunikációs eseménybe foglalhatjuk az előadás előtti és utáni szakaszok részeseményeit is, a népi színjátszás teljes dramaturgiáját. A játékrepertoárban ennek megfelelően dokumentáltuk a maszkos szokások és színjátékok forгатókönyvét, sokféle változatban.

A teljes farsangi színjátékos esemény három szakaszból állt: az előjátékból (szervezés, előkészület), az előadásból és az utójátékból, utócelegményből (közös tánc, multság, lakoma). Az előadást is három lineáris időbeli szegmentum alkotta. Az első és a harmadik az előadás kerete. Legtöbb farsangi játék az engedélykéréssel, bekéreztetéssel kezdődött. Ez teremtette meg a játékon kívüli valóság és a játék világa közötti kapcsolatot. A népi színjátékoknak erre külön specializált szereplői és szövegformulái voltak. A játék befejezése, a valósághoz való visszatérés is jól elkülöníthető: akusztikus és más jelzésekkel, táncsal, a játékosok bemutatkozásával, a szereplők megkínálásával, stb. A keretben megjelenő játékokra kompozicionális értelemben a jelenet műszó használható. A legtöbb népi színjáték végső soron egy-egy kisebb-nagyobb jelenet. Jelenet lehet az egyszerű megjelenés, a maszkos megmutatkozás, a némajáték, de állhat több szöveges-énekes játékmozzanatból. A játékmozzanatok összefolyó természetűek, és többször ismétlődhet ugyanaz a mozzanat egy előadás során. A menetszerű dramatikus szokások esetében több játékmozzanat folyhat egyidejűleg a különböző maszkos alakok előadásában.

A hármas tagolású általános modell némiképpen más módon realizálódott a farsangi dramatikus játékok „fonószínházában”, mint a farsangvégi dramatikus szokások „utcaszínházában”. Az elsőben elhozták az előadást az állandó, stabil helyű közönséghez, amely nemcsak az előadás kedvéért gyűlt össze, de amelynek aktív részesévé válhatott, a másodikban helyváltoztató előadás megtekintésére, esetleg az abban való részvételre gyűlt össze a legtöbbször szintén helyváltoztató, az előadást fogadó közönség. A kettő között átmeneti forma, házról-házra járó „vándorszínház” is létezett.

12. A dolgozat dokumentálja a 20. század első évtizedeitől a szokások tágabb és szűkebb kontextusában, és magukban a dramatikus szokásokban bekövetkezett változásokat, az állandó és változó elemek viszonyát, az újítás tendenciáit. A folyamatosság valamint a megszűnés-felújítás és funkcióváltás szempontjából megkülönböztethető több, hosszabb-rövidebb ideig tartó periódus. Általánosan jellemző, hogy napjainkra a fonószínházi előadások és a házról-házra járó farsangi maszkos alakoskodás szórványossá vált, bár nem szűnt meg teljesen. Ez a játékcsoport

generációt váltott, a felnőttek köréből jobbra áttevődött a kamaszok és a gyermekek körébe. Ezt segítik, táplálják az iskolai karneváli ünnepek is.

A farsangvégi dramatikus szokások, utcai menetek viszont nem szűntek meg, alakuló-változó formában ezeket napjainkban is gyakorolják. Általános tendencia, hogy feloldódnak a közösségi ünnepben, a faluünnep részévé válnak. Megnőtt az egyszeri előadás és napjának jelentősége, a farsangvégi alkalomtól függetlenül.

13. A funkciók rendjében a dolgozat hangsúlyozza a farsangi maszkos szokások és színjátékok rituális, etikus-regulatív és ludikus funkcióját. A rítusfunkció elhalványulásával a ludikus funkció vált elsődlegessé, miközben az etikus-regulatív funkció átalakulva megőrződött. Napjainkban a hagyományőrző-hagyományápoló, a magyar- és a lokális identitást kifejező, közösségteremtő- és összetartó funkciójuk is érvényesül. Kooperáló funkciójuk mellett biztosítják a helyi társadalom kiscsoportjainak versengését, kompetícióját is. Napjaink folyamata a karneválosodás (álarcos, jelmezes esemény, tánc különösebb dramatikus mozzanat, színjátékos nélkül) az intézményesülés és az amplifikálódás. A farsangi esemény a faluünnep részeként magát a lokális ünnepet reprezentálja.

14. A kutatott periódus farsangi dramatikus szokásai és népi színjátékai összességükben nem megkövült maradványok, survival elemek, hanem változó társadalmi-kulturális jelenségek, események, dinamikus kulturális alkotások.

A marosszéki farsangi népi színjátékos száz éve – amelynek lenyomata és személyes olvasata jelen dolgozat és a kiegészítő fotódokumentáció – az erdélyi magyar népi kultúra egyik kimagasló teljesítménye.

d. A szerzőnek az értekezés tárgyából megjelent publikációi:

- 1984 Farsangtemetés - alsósófalvi népi színjáték. In: Bölcsoóringató. Az Igaz Szó Évkönyve. 97-103. Marosvásárhely.
- 1988 Rítusok arcai. „Ilyés, hát visznek megint?” In: TETT (a Hét melléklete), 4.sz. 44-48. Bukarest.
- 1991 Farsangtemetés a Sóvidéken. In: Történelem, régészet, néprajz. Tanulmányok Farkas József tiszteletére. 315-330. Debrecen.
- 1992/a Farsangi lakodalmas játékok Marosszéken. In: Kultúra és tradíció. Tanulmányok Ujváry Zoltán tiszteletére. 181-187. Miskolc.

- 1992/b Farsangtemetés a Sóvidéken. Egy székely népi dramatikus játék a XX. században. In: A Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 1. 91-106. Kolozsvár.
- 1993/a Kalendáris szokások Siklódon. In: Néprajzi Látóhatár, 1-2 sz. 28-48. Miskolc.
- 1993/b Farsangbúcsúztató Erdélyben. In: Az iskolai színháték és a népi dramatikus hagyományok. A noszvaji hasonló című konferencián elhangzott előadások. Szerkesztette Pintér Márta Zsuzsanna-Kilián István. 179-188. Debrecen.
- 1995 A kibédi farsang 1988-ban. Művelődés, 47. évf. 2.sz. 30-35.
- 1996/a A farsangi dramatikus játékok és szokások marosszéki változatai. In: A Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 4. 44-96. Kolozsvár.
- 1996/b Farsang a Sóvidéken. U.o. 168-190.
- 1998 Forog az esztendő kereke. Sóvidéki népszokások. Mentor Kiadó. 32-61. Marosvásárhely.
- 2000/a Karácsonytól Pünkösdig. Marosszéki népszokások. In: Milleniumi megemlékezés. Juventus Kiadó. 255-271. Marosvásárhely.
- 2000/b Aranycsítkók, maszcurák, királynék. Erdélyi magyar dramatikus népszokások. Mentor Kiadó. 15-128. Marosvásárhely.
- 2003 „Kedves Ilyés, mit csináltál?” A farsang temetése. In: Hargitán innen, Hargitán túl. Székely népi humor. Palatinus Könyvesház. 263-270. Budapest.